46- KADER BAHSI
- **1- Insanin Ana Karninda Yaratilmasi Keyfiyeti Rizkinin, Ecelinin, Amelinin, Sekavet ve Saadetinin Yazilmasi Babi**
- **2- Âdem Île Musa (Aleyhisselam) 'in Münakasasi Babi**
- **3- Allah Teala'nin Kalbleri Nasil Dilerse O Sekle Çevirecegi Babi**
- **4- «Her Sey Kaderledir» Hadisi Babi**
- **5- Âdemogluna Zina ve Baska Seylerden Nasibinin Takdir Olunmasi Babi**
- **6- «Her Dogan Fitrat Üzere Dogar» Hadisinin Manasi ve Ölen Küffar Çocuklariyle Müslüman Çoçuklarinin Hükmü Babi**
- **7- Ecel, Rizik ve Baska Seylerin Haklarinda Geçen Kaderden Ziyade ve Eksik Olamayacaklarini Beyan Babi**
- **8- Kuvveti Emir Aczi Terk, Allah'dan Istiane ve Mikdarlari Allah'a Tefviz Babi**

46- KADER BAHSI

1- Insanin Ana Karninda Yaratilmasi Keyfiyeti Rizkinin, Ecelinin, Amelinin, Sekavet ve Saadetinin Yazilmasi Babi

1- (2643) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Muâviye ile Veki' rivayet ettiler. H.
:i Bize Muhammed b. Abdillah b. Nümeyr El-Hemdânî de rivayet etti. Lâtiz onundur. (Dedi ki) : Bize babam ile Ebû Muâviye ve Vekî' rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize A'mes, Zeyd b. Vehb'den, o da Abdullah'dan naklen rivayet etti. (Söyle demis): Bize Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) —Ki sâdik ve masduk'dur__:
«Süphesiz sizden birinizin tesekkülâti annesinin karninda kirk günde toplanir. Sonra orada o kadar bir müddet de bir pihti olur. Sonra o kadar müddet de oradû bir parça et hâline gelir. Sonra melek gönderilir ve kendisine ruh üfürülür. Melege dgrt kelime emrolunur: Rizkini, ecelini, amelîni ve saki yahut satd olacagini yazmasi 1 Kendinden baska ilâh olmayan Attah'a yemin ederim ki : Sizden biriniz cennetliklerin yaptigini yapar, hattâ cennetle kendisi arasinda bir arsindan baska mesafe kalmaz, fakat kitab onu geçmis bulunur da, cehennemliklerin yaptigini yapar ve cehenneme girer. Ve yine muhakkak ki, sizden biriniz cehennemliklerin yaptigini yapar, hattâ cehennemle kendisi arasinda bir arsindan fazla mesafe kalmaz. Fakat kItab onu geçmis olur da, cennetliklerin yaptigini yapar ve cennete girer.» buyurdular.

(,..) Bize Osman b. Ebî Seybe ile Ish^k b. Ibrahim ikisi birden Cerîr b. Abdü'l-Hamid'den rivayet ettiler. H.
Bize Ishâk b. Ibrahim de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îsâ b. Yûnus haber verdi. H.
Bana Ebû, Saîd El-Esec dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Vcln* rivayet etti. H.
Bize bu hadîsi Ubeydullah-b. Muâz da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Su'be b. Haccac rivayet etti. Bu hâvilerin hepsi A'mes'den bu isnadla rivayette bulunmuslardir. Veki'in hadîsinde :
«Süphesiz sizden birinizin tesekkülâti annesinin karninda kirk gecede toplanir.» Muftz'in Su'be'den rivayet ettigi hadîsinde :
«Kirk gece ynhyt kirk gün.» Cerîr ve isa'nin hadîslerinde ise: «Kirk gün.» buyurmustur.
Bu hadîsi BuHrî -«Bed'û'1-Halk», «Kader» ve «Tevhid» bahislerinde; Ebû Dâvud ile Tirmizî «Kader» bahsinde; îbni Mâce «Kitâbu's-Sünne»'de muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Sadik: Dogru söyleyen; Masdûk; Sözü tasdik ve kabul edilen- mânâlarina gelirler,
Hadîsin zahiri gösteriyor ki, insan anne karninda üç devre kirkar gün kaldiktan sonra 'Allah ona ruh üfürmek için bir melek gönderir. BU devrelerin mecmuu dört ay eder. Dört aydan sonra anne karnindaki cenine melek tarafindan ruh üfürülür. Dogdugu zaman yiyip içecegi rizki, eceli, ameli, saki mi, yoksa saîd mi olacagi yazilir. Iste mukadderat denilen r.cylcr bunlardir. Hadîs-i serif sarahaten kaderi isbat etmektedir.

Yalniz Uesûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Settem) bu hadîste nadiren meydana gelen halleri beyan etmektedir. Bu haller ömrü boyunca cennete girmeye sebep olan amelleri isleyip, sonunda cehennemlik olmak ve ömrü boyunca cehenneme girmeyi mucib ameller isleyip sonunda cennete girmektir. Teâlâ Hasretlerinin lûtfu keremine nihayet olmadigi için birçok insanlar ölümlerine yakin serden hayra dönerler, Hayirdan serre dönenler ise pek nâdir görülür. Resûlüllah (SalUilîahü Aleyhi ve Sellem) bu halleri arçinla temsil buyurmustur. Yâni Ölümüyle âhiret arasinda o kadar az zaman kalmistir ki, bu bir kimse ile varacagi yer arasinda sadece bir arsin mesafe kalmasina benzer. Ekseri hallerde ise insanlar amellerine göre dünyadan giderler.
Simdi bu babdaki diger rivayetleri görelim:

2- (2644) Bize Muhammed b. Abdillah b. Nümeyr ile Züheyr b. Harb rivayet ettiler. Lâfiz tbnü Nümeyr'indir. (Dediler ki) ; Bize Süfyân b. Uyeyne, Amr b. Dinar'dan, o da Ebû't-Tufeyl'dcn, o da Huzeyfe fa, Esîd'den, o da Peygamber (SullaÜahii Aleyhi ve Se!lem)'e iblâg etmis olmak üzere rivayet etti, (Söyle buyurmuslar) :
«Melek nutfenin üzerine rahimde kirk yahut kirk bes gecede karar kildiktan sonra girer ve :
— Yârab (bu) saki mi olacak, saîd mi? diye sorar. Bunldr yazilirlar. Müteakiben :
— Ey Rabbim! Erkek mi olacak, yoksa disi mî? diye sorar. Bunlar da yazilirlar. Ameli, eseri, eceli ve rizki hep yazilir. Sonra sahifeler dürülür. Bir daha bu hususlarda ziyâde ve noksan yapilmaz.»

3- (2645) Bana Ebû't-Tahir Ahmed b. Amr b. Serh rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibnti Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Amr b. Haris, Ebû'z-Zübeyr El-Mekkî'den naklen haber verdi. Ona da Amir b. Vasile rivayet etmis ki, kendisi Abdullah b. Mes'ud'u söyle derken isitmis : Sak!, annesinin karninda sakî olandir. Saîd ise baskasindan ibret alandir. Müteakiben Âmir, Resû\ü]\ah (Sallallahü Aleyhi ve Selle m)'m ashabindan Huzeyfe b. Esîd El-Gifârî denilen bir zata gelerek bunu Ibni M es'u d'un sözü olmak üzere ona rivayet etmis. Huzeyfe:
— Bir adam amelsiz nasil sakî olabilir? demis. Bu zât ona :
— Sen buna sasiyor musun? Gerçekten ben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve
«Nurfenin özerinden kirk iki gece geçti mi, Allah ona bir melek gönderir. Melek ona sûre» verir; kulagini, gözünü, cildini, etini ve kemiklerini yaratir. Sonra :
— Yâ Rabbi! Erkek mi olacak, disi mi? diye sorar. Rabbin diledigini hüküm buyurur; Melek de yazar. Sonra :
— Yâ Rabbi! Ecefi ne olacak? der. Rabbin diledigini söyler. Melek yine yazar. Sonra :
— Yâ Rabbt! Rizki ne olacak? der. Rabbin diledigini hükmeder. Melek yine yazar. Sonra melek : Sahîfe elinde oldugu halde çikar, emrolundugu-nun üzerine ziyâde eksik yapmaz.» buyururken isittim, demis.

(...) Bize Ahmed b. Osman En-Nevîelî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Efen Asim haber verdi. (Dedi ki) : Bize tbnü Cüreyc rivayet etti. .(Dedi ki) -. Bana Ebû'z-Zubeyr haber verdi. Ona da Ebû't-Tufeyl haber vermis Id: Kendisi Abdullah b. Mes'uâVu söyle derken isitmis...
Ve râvi hadîsi Amr b. Hâris'in hadîsi gibi hikâye etmistir.

4- (...) Bana Muhammed b. Ahmed b. Ebî Halef rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Ebi Bükeyr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Hay-seme Züheyr rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Abdullah b. Atâ! rivayet etti. Ona da Ikrime b. Hâlid, ona da Ebû't-Tufeyl rivayet etmis. (Demis ki): Ebû Serî ha Huzeyfe b. Esîd El-Gifârî'nin yanina girdim de sunu söyledi: Resûlüllah (SallaltahüAUyhiveStUemyi su iki kulagimla:
«Gerçekten nurfe rahtmin içine kirk gecede düser. Sonra onun üzerine melek iner. —Züheyr: Zannederim onu yaratan melek dedi, demis — Ve:
— Yâ RabbI! Erkek mi (olacak), yoksa dIji mî? diye sorar. Allah onu erkek yahut disi olarak yaratir. Sonra :
— Yâ Rabbi! Tam mi olacak, yoksa sakat mi? diye sorar. Allah onu ya tam yaratir yahut sakat! Sonra :
— Yâ Rabbil Bunun rizki, eceli, ahlâki ne olacak? diye sorar. Sonra Allah onu ya sakî yahut saîd yaratir.» buyururken isittim.

(...) Biae Ahdü'l-Vâris b> Abdi's-Samed rivayet etti. (Dedi ki) : Bana baham rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Rabîa b. Külsûm rivayet etti. (Dedi ki) : Bana babam Külsûitt, Ebû't-TuEeyl'den, o da Resûlüllah (SallaVahü Aleyhi ve Sellemy'm sabâbîsi Huzeyfe b. Esîd El-Giiârî'den, o da hadîsi Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seüem) 'e ref etmis olmak üzere naklen rivayet etti. Ki:
«Allah biiznillah bir sey halkeimek diledigi vakit, i-ahime müvekkel bir melegi kirk küsur gecenin tamaminda gönderir...» buyurmuslar. Sonra, râvi yukarkilerin hadîsi gibi anlatmistir.

5- (2646) Bana Ebû Kâmil Fudayl b. Hüseyn El-Cahderî rivayet etti. (Dedi ki) -.Bize Hammâd h. Zeyd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ubey-dullah b. Ebî Bekr Enes b. Mâtik'den naklen rivayet etti. Ve hadîsi ref etti. Resûlüllah ISallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmuslar:
«Gerçekten Allah (AzzeveCelle) rohime bir melek vekîl kilmistir. (Bu melek) :
— Ey Rabbim! Nutfe. Ey Rabbim! Pihtt. Ey Rabbim! Et parçasi, der. Allah bir seyi yaraîmak murad ettigi vakit melek :
— Ey Rabbim i Erkek mi, yokta disi mi? Sakî mi, yoksa saîd mî? Rizk ne olacak? Ecel ne olacak? diye sorar. Ve böylece annesinin karninda iken yazilir.»

6- (2647) Bize Osman b. EM Seybe ile Züheyr b. Harb ve Ishâk h. Ibrahim rivayet ettiler. Lâfiz Züheyr'indir. Ishâk: Ahberanâ; Ötekiler : Haddescnâ tâbirini kullandilar. (Dediler ki) ; Bize Cerîr Mânsûr'dan, o da Sa'd b. Ubeyde'den. o da Ebû Abdirrahman'dan, o da Ali'den naklen rivayet «ttI. AH söyle demis : Bakîu'I-Garkad ete bir cenazede idik. Derken yanimiza Resûlüllah (SallaIlahü Aleyhi ve Sellem} geîdi ve oturdu. Biz de et-rafîna oturduk. Beraberinde bir âsâ vardi. Basini egdi. Ve âsâsiyle yeri çizmeye basladi. Sonra söyle buyurdu:
«Sizden hiç bir kimse ve dünyaya geten biç bir nefis yoktur ki, Allah onun cennetden veya cehennemden yerini takdir etmemis olsun! Ve sakî yahut saîd yazilmis olmasin!» Bunun üzerine bir adam:
— Yâ Resûlallah! Biz kitabimiz üzere durarak ameli birakmayalim mi? dedi. Bunun üzerine :
«He»- kim saadet ehlinden ise, saadet ehlinin ameline varacak ve her kim sekavet ehlinden ise, sekavet ehlinin ameline varacaktir.» buyurdu. Sunu da ilâve etti:
«Amel eclm! Herkese imkân verilmistir. Saadet ehline, saade? ehlinin ameli müyesser olacaktsr. Sekavet ehline ise, sekavet ehlinin amelî müyesser olacaktir.» Sonra su âyeti okudu:
«Her kim atiyye verir, korunur ve hüsnayi tasdik ederse, biz ona kolayligi müyesser k.lar.z. Ama kim cimrilik eder; Istigna gösterir ve hüsnay. yalanlarsa, ond da güçlügü müyesser kilariz.» [1]

(...) Bize Ebû Bckr b. Ebî Scybe Üc Hennad b. Seriy rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize EbÛ'l-Ahvas Mansûr'dan bu Isnadla bu hadîsin mânâsinda rivayette bulundu. Ve: «Bir sopa aldi...» dedi. Asâ demedi. Ibnü Ebî Seybe, Ebû'l-Ahvas'dan rivayet ettigi kendi hadîsinde: «Sonra Re-sûlüllah {SaltollûhÜ A îeyhi ve StiUm) okudu.» dedi.

7- (...) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe ile Züheyr b. Harb ve Ebû Saîd fil-Esec rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Vekî' rivayet etti. H.
Btee tbnti Nümeyr de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize A'mes rivayet etti. H.
Bize Ebû Küreyb dahi rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki) : Bize Ebû Muâviye rivayet etti, (Dedi ki) : Bize A'mes, Sa'd b. Ubeyde'den, o da Ebû Abdirrahman Es-Sülemî'den, o da Ali'den naklen rivayet etti. (Söyle demis): Bir gün Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) oturuyordu. Elinde bir sopa olup, onunla yeri çiziyordu. Derken basim kaldirarak söyle buyurdu:
«Sîzden hiç bir kImso yoktur ki! Cennetten vftyq cehennemden yerî malûm olmasinl» Ashnb:
— Yâ Resûlallah! O halde niçin çalisiyoruz? Tevekkül etmeyelim mi? dediler.

«Hayir! Çalisin, zira herkese ne maksatla yaratildiysa, onun Için imkân verilmistir.» buyurdu. Sonra
«Her kim atiyye verir, korunur ve hüsnayi tasdik ederse...» âyetlerim;
«BIz ona güçlügü müyesser kilariz...» kavline kadar okudu.

(...) Bize Muhammed b. Müsennâ ile Ibnî Besgâr rivayet ettiler, (Dediler ki) : Bize Muhammed "b, Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki); Bize Su'be Mansûr ile A'mes'den rivayet etti. Onlar 4a Sa'd b. Ubeyde'yi Ebû Abdirrahman Es-Sülemî'den, o da Ali'den, o da Peygamber (Salla ilah Ü Aleyhi vt Sclkmyden naklen bu hadîsin mislini rivayet ederken (gitmisler.

8- (2648) Bize Ahmed b. Yûnus rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Züheyr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû'z-Zübeyr rivayet etti. H.
Bize Yahya b. Yahya da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Hayseme, Ebû'z-Züheyr'den, o da Câbir'den naklen haber verdi. Câbir söyle demis: Sürâka b. Mâlik b. Cu'sum:
— Yâ Resûlallah! Bize sanki simdi yaratilmisiz gibi dinimizi beyân et! Bugün amel ne hususta olacak? Hakkinda kalemler kuruyup miktarlarin cereyan ettigi hususta mi? Yoksa istikbâlimize ait seylerde mi? dedi.
Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem):
«Hayir! Bilâkis hakkinda kalemler kuruyup miktarlarin cereyan ettigi hususta!» buyurdular. Sürâka:
— O halde amel ne hakkinda olacak? dedi,
Züheyr söyle demis: Sonra Ebû'z-Zübeyr bir sey söyledi. Ama ben aklini denemek istedim. Müzeyne'den iki adam Resûlüllah (Sallallahü AUyhiveSellem)'e geldiler de:
— Yâ Resûlallah! Ne buyurursun? Bugün insanlar ne amel edecek, neye çaba gösterecekler? Haklarinda hükmolunmus ve bitmis, geçmis bir kader hakkinda mi, yoksa istikballerine ait Peygamberlerinin kendilerine getirdigi ve haklarinda hüccet sabit olan bir hususta mi? dediler.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Hayir! Bilâkis haklarinda hüküm verilmis ve geçmis bir sey hususunda (amel edecekler) Allah (Azze ve Celle) 'nin kitabinda bunun tasdîkI: Nefse v« b nefsi kusursuz yaratip kendisine sapikligini, takvasini ilham eden Allah'a yemin olsun [2] âyetidir.» buyurdu, dedi.

11- (2651) Bize Kuteybe b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdü'î-Aiiz (yâni Ibni Muhammed) Alâ'dan, o da babasindan, o da Ebû Hürey-re'den naklen rivayet etti ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmuslar:
«Gerçekten bir kimse uzun zaman cennetliklerin amelini isler, sonra amelî cehennemliklerin ameliyle hitama erdirIlir. Bir kimse de uzun zaman cehennemliklerin amelini isler. Sonra ameli cennetliklerin ameliyle hitama erdirilir.»

12- (112) Bize Kuteybe b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ya'kûb (yâni ibni Abdirrahman El-Kaâri), Ebû Hâzim'den, o da Sehl b. Sa'd Es-Saidîden naklen rivayet etti ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Gerçekten bir kimse kendisi cehennemliklerden oldugu halde insanlara zahir olan hususta cennetliklerin amelîni isler. Ve gerçekten bîr kimse kendisi cennetliklerden oldugu halde insanlara zahir olan hususta cehennemliklerin amelini Isler.» buyurdular.
Hz. Enes rivayetini Buhârî «KitâKu'1-Hayz» ve «Halku Benî-Âdem» bahislerinde; Hz. A1i rivayetini «KHâtu'l-Cenâiz», «Ki-tâbu't-Tefsir» ve «Kitâbu'l-Edeb»'de; Ebû Dâvud ile Ibnû Mâce «Kitâbu's-Süiinc'de; Tirmizî «Kitâbu'î-Kadcr» ile «Ki-tâhu't-Tefsir»'de; Nesâî «Kitâbu't-Tefsir»'de; Imran b. Husayn rivayetini Buhârî «Kitâbu'l-Kader»'de; Sehl b. Sa'd rivayetini «Kitâbu'l-Cihad»'da muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Nutfeden murad menidir. Kurtubî 'nin beyânina göre menî sehvet kuvvetiyle rahimin içerisine saçilarak düser.

Sonra Allah onu rahimin döl yatagina toplar. Iste kirk veya kirk bes gece rahimde karar kildiktan sonra melek nutfenin üzerine girer cümlesinden murad budur. Ondan sonra nutfe kirk günde kan pihtisi haline gelir. Ihtimal bu inkilâb kirk gün zâ-rfmda kanin meniye yavas yavas karismasi suretiyle tekâmül eder. Ve kirk günün sonunda kan pihtisi meydana gelmis olur. Bundan sonra o pihtidan yavas yavas et hâsil olmaya baslar. Ve kan pihtisi et parçasi hâline gelir. Sonra bir melek gelerek artik cenin hâline gelmeye baslamis bu müstakbel insanin mukadderatim yazar. Ilerde onun sâîd mi, sakî mi olacagini tespit eder. Saîd, iman saadetine eren bahtiyardir. Sakî ise, onun ziddi yâni kendisine iman nasib olmayan bedbaht demektir. Artik o kimse dogup büyüdükten sonra bu mukadderat dahilinde amel eder. Ana rahminde cennetlik olacagi tespit edildiyse hayatinda cehennemliklerin amelini islese bile sonunda yine imanini kurtarir. Cehennemlik olacagi tespit edildiyse, hayatinda cennetliklerin amelini islese bile, sonunda yine imandan mahrum gider. Fakat bu ezelî takdir ve tespit hâsâ Allah Teâlâ tarafindan bir cebir ve istibdad degil, kulun irade-i cüz'iyesi ile hak ettigi neticedir. Kul iste bu iradeye göre mükâfat ve mücazat görecektir. Allah'in takdirinden murad; kul dünyaya geldikten, ölünceye kadar ne gibi amellerde bulunacaksa, ezelî ilmiyle onu bilerek meleklere tespit ettirmesidir. Ona zaman ve zemin mefhumlarinin bir tesiri yoktur. EzeU ilmi olmusu, olacagi ayni seviyede ihata etmistir. Kullar nazarinda bilfiil yasayarak bütün amelleri bilinen bir kimse için ne hüküm verilecekse Allah Teâlâ'mn ilmine nisbetle o kimse dogmadan müstakbelde isleyecegi bütün amelleri teferruatiyle görülmüs, bilinmis ve tespit edilmistir. Iste kader budur. Binâenaleyh tekrar edelim ki, kulun takdirden baska bir amelde bulunamamasi bir cebir degil, bir muayenenin tespitidir. Onun içindir ki, meselâ; Ebû Cehil kiyamet gününde : Yâ Rabbi! Sen benim cehennemlik olacagimi takdir buyurdun! Ben bu takdirin disina çikarak iman edemezdim. O halde beni niçin muaheze ediyorsun? Beni sakî yarattin, saki oldum. Müslümani saîd yarattin, saîd oldu. Benim bu iste ne kabahatim var? diyemez. Çünkü cevab hazirdir. Teâlâ Hazretleri ona : Ben seni cehennemlik olmaya mecbur etmedim. Dünyaya geldikten sonra isleyecegin amelleri ezeli ilmimle bildigim için onlari tespit ettim. Benim takdirim bundan ibarettir. Yâni; sen hakettin, ben de istihkakini yazdim, der.

Ulemânin beyânina göre bu hadîsin muhtelif rivayetlerinin arasi söyle bulunmustur : Allah Teâlâ ana rahmine düsen bir çocugun geçirecegi tavir ve hallere nezâret için bir melek tevkil eder. O melek: Yâ Rabbi! Simdi rahimdeki bir nutfedir; Yarabbi! Simdi bir kan pihtisidir; simdi bir et parçasidir, diyerek Irer tavir ve hâli zamani geldikçe Allah'a arze-der, Allah Teâlâ bütün bunlari ezelî ilmiyle bildigi halde âdeti iiâhiyesi böyle cereyan etmistir. Meni kirk gün ana rahminde kaldiktan sonra kan pihtisi hâline gelir. Müvekkel melek ondan çocuk meydana gelecegini o zaman anlar. Zira her meniden çocuk dünyaya gelmez. O anda bu çocugun, dünyaya geldikten sonraki rizkin ecelini, amelini; sakâvet ve saadetini yazar. Bir müddet sonra melek bir tasarrufta daha bulunur. Ki, o da çocuga suret vermek; gözünü, kulagini, cildini, etini, kemigini yerli yerince bir araya getirmek; erkek mi, disi mi olacagini sorarak ona göre icrââtta bulunmaktir. Bu icraat üçüncü kirk gün zarfinda olur ki, o zaman cenin henüz et parçasi halindedir. Bundan sonra sira ruh üfürülme-sine gelir. Gerçi rivayetlerin birinde : «Nutfenin üzerinden kirkiki gece geçti mi, Allah ona bir melek gönderir. Melek ona suret verir; kulagini, gözünü, cildini, etini ve kemigini yaratir. Sonra :

— Yâ Rabbi! Erkek mi olacak, disi mi? diye sorar... ilah.» buyurul-mussa da, Kaadî Iyâz bu babda sunlari söylemistir : «Bu hadîs zahiri mânâsina göre degildir. Onu zahiri mânâsina hamletmek dogru olamaz. Nutfeye suret vermek ve onun gözünü, kulagini ilâahir... halket-mekten murad; melegin bunlari yazmasidir. Fiiliyat baska zaman olur. Çünkü âdete nazaran ana rahmine düsen menide, ilk kirk günden sonra suret verme, halketme mevcut degildir. Bunlar üçüncü kirk günün içerisinde olur ki, o zaman nutfe et parçasi hâlini almis bulunur. Üçüncü kirk günün akabinde, yâni cenin dört aylik olduktan sonra melegin bir vazifesi daha vardir ki, o da cenine ruh üfürmektir. Ulemâ bu. hususta müttefiktirler. Bu hususat için melegin gönderilmesinden murad; tasar-ruf için ona emir buyurulmasidir. Yoksa rahimin basinda ona müvekkel bfr melek bulundugu sarahaten bildirilmistir.

Bu hadîslerde beyân buyurulan rizk, ecel, sekavet, saadet, amel, erkeklik, disilik vs.'den murad; Allah Teâlâ'mn bunlari melege bildirmesi, infaz ve tespitini ona emretmesidir. Yoksa Allah Teâlâ'mn kazasi ve hükmü bunlarin

hepsinden öncedir. Bu babdaki ilim ve irâdesi ezelde mevcuttur.»
Bakîu'l-Garkad : Medine 'nin meshur kabristanidir. Bugün ona Cennet-i Baki' deniliyor.
Hz. Câbir rivâyetindeki : «Kalemlerin kurumasi» tâbirinden mü-rad Allah'in takdir buyurmasi ve bu takdirin levh-i mahfuza yazilma isinin tamamlanmasidir. Yazi yazan kalem kurursa, artik onunla fazla veya eksik bir sey yazmanin imkâni kalmaz. Ulema : «Allah Teâlâ'mn yazmasina, levhine, kalemine ve hadîslerde zikri geçen sahifelerine iman etmek farzdir. Bunlarin hakikatinin ne oldugunu ancak Allah bilir,» demislerdir. Bu hadîsler kaderi isbat hususunda ehl-i sünnet mezhebinin delilleridir. Ehl-i sünnete göre dünyada vukua gelen hayirli hayirsiz, faydali veya zararli her sey Allah Teâlâ'mn kaza ve kaderiyle meydana gelir. Ancak Ebu'l-Muzaffer Semani 'nin dedigi gibi, kaza-kader meselesi biz kullar için bir sirdir. Onu akilla, kiyasla anlamaya imkân yoktur. Kaderin sirrini ancak Allah Teâlâ bilir. Bize düsen haddimizi bilerek kitap ve sünnetin beyanatina iman etmek, ondan öteye geçmemektir. Bu hadîsler; mukadder ne ise o olur, diyerek ameli terk etmenin memnu olduguna delâlet etmektedirler.
Âyet-i kerîmedeki : Atiyye vermekten murad tâatlardir. Hüsna, kelimeyi tevhid gibi, hakka delâlet eden kelimedir.

2- Âdem Île Musa (Aleyhisselam) 'in Münakasasi Babi

13- (2652) Bana Muhammcd b. Ilâtim ile Ibrahim b. Dinar tbni Cbî Ömer El-Mekki ve Ahmed b. A'bdete'd-Dabbî toptan Ibnü TJyeyne'den i-ivâyet ettiler. Lâfiz Ibnü Hatim ile Ibnü Dinar'indir. (Dediler ki) : Bize Süfyân b. Uycyne, Amr'dan, o da Tâvus'daii naklen rivayet etti. (Demis ti) : Ben Ebû Hüreyre'yi sunu söylerken isittim : Resûlüllah (Sdliattahü Aleyhive Sellem);
«Âdemle Musa münakasa ettiler. Musa :
— Yâ Âdem, sen bizim babamtzsin! Bizi mahrumiyete düsürdün ve bizi cennetten çikardin! dedi. Âdem de ona :
— Sen Musa'sin! Allah seni kelâmiyle seçkin kildi. Vg senin için yed-i kudretiyle yazdi. Beni yaratmazdan kirk yil önco Allah'in bana takdir et-ttgi bir seyden dolayi muaheze mI ediyorsun? dedi.»
Müteakiben Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Seilemj:
«Böylece Âdem, Musa'ya galebe çaldi! Böylece Âdem, Musa'ya galebe
çaldi!» buyurdular.
Ibnü Ebî Ömer Ile Ibnü Atde hadîslerinde: «Biri (yazdi), digeri: Senin için Tevrat'i kendi yed-i kudretiyle yazdi» demislerdir.

14- (...) Bize Kuteyfce b. Saîd, Mâlik b. Enes'den —ona okunanlar meyanmda —, o da Ehû'z-Zinad'dan, o da A'rac'dan, o da Ebû Hüreyrc'-den, naklen rivayet etti ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle bu-yurmuslar :
«Âdem i!e Musa münakasa ettiler de; Âdem, Musa'ya galebe çaldi, Musa ona :
— Sen Insanlan azd:ran ve onlari cennetten çikaran Âdem'sin! eledi.
Âdem de:
— Sen Allah'in her seyin ilmini verdigi ve risâletiy!e insanlar üzorIne seçkin kildigi kimsesin! dedi. Musa :
— Evet! cevâbini verdi. Âdem :
— O halde ben yaratamazdan önce bana takdir buyurulan bir sey Üzerine beni muaheze mi ediyorsun? dedi.»

15- (...) Bize Ishâk b. Musa b. Abdillah b. Musa b. Abdillah fc. Ye-zid El-Ensârî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Enes h. Iyâz rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Haris b. Ebî Zübab, Yezîd (bu zât Ibnü Hürmüz'dür) ile Ab-durrahman EI-A'rac'dan rivayet etti. (Demisler ki) : Biz Ebû Hüreyre'-nin sunu söyledigini dinledik. Resûlüllah (Saîlallahü

Aleyhi ve SelIem) buyurdular T:i:
«Âdem ile Musa (Aleyhisselâtn) Rableri nezdinde münakasa ettiler de Âdem, Musa'ya galebe çaldi. Musa :
— Sen o Âdem'sin ki, Allah seni kendi yed-i kudretiyle yaratmis. Sana kendi ruhundan üfürmüs. Sana melekleri secde ettirmis ve seni cennetine iskân buyurmustur. Sonra isledigin günah sebebiyle insanlari yeryüzüne indirdin, dedi. Âdem de :
— Sen o Musa'sin ki; Allah seni Peygamber göndermesi ve konusma-siyle seçkin kilnvs; sana içinde her seyin beyâni bulunan levhalari vermis ve seni sirdas olarak kendine yaklastirmistir. Acaba Tevrat'i Allah'in ben yaratamazdan kaç seive önce yazdigini buldun? dedi. Musa :
— Kirk yil (önce)! cevabini verdi. Âdem :
— Onda : "Âdem Rabbine isyan etti de azdi..."[3] âyetini buldun mu? dedi. Musa :
— Evet! cevâbini verdi. Âdem :
— O halde islememi beni yaratmazdan kirk yil Önce Allah'in bana takdir ettigi bir ameli isledim diye beni muaheze mi ediyorsun? dedi.» Kesûlüllah (SaÜallahü Aleyhi ve Sellem): «Böylece Âdem, Musa'ya galebe çaldi.» buyurdular.

(...) Bana Züheyr b. Harb ile Ibnü Hatim rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Ya'kub b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam Ibnü Sihab'dan, o da Humeyd b. Abdirrahman'dan, o da Ebû Hüreyre'den nakle» rivayet etti. (Söyle demis) : Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Âdem ile Musa münakasa ettiler, Musa ona :
— Sen o Âdem'sin ki; günahin seni cennetten çikarmistir, dedi. Âdem de ona :
— Sen o Musa'sin ki : Allah seni rîsâlet ve konusmasiyle seçkin kilmistir. Sonra (bir de} beni yaratilmamdan önce takdir buyurulari bir sey üzerine muaheze ediyorsun! dedi. Böylece Âdem, Musa'ya galebe çaldi.» buyurdular.

(...) Bana Amru'n-Nâkid rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Eyyûb b. Nec car EI-Yemâmî rivayet etti. {Dedi ki) : Bize Yahya b. Ebî Kesîr, Ebû Se-leme'den, o da Efcû Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemydan naklen rivayet etti. H.
Bize Ibnü Râfi' de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdürrezzak rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'mer, Hemmani b. Münebbih'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber(SaUatlahti Aleyhi ve Sellem) 'den naklen yukarki-lerin hadîsi mânâsinda rivayette bulundu.

(...) Bize Muhammed b. Minhal Ed-Darîr de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yezîd b. Zürey' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hisâm b. Hassan, Muhammed b. Sîrîn'den, o da Eîjû Uüreyre'den, o da Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den naklen yukarkilerin hadîsi gibi rivayette tulündü.

16- (2653) Bana Ebû't-Tâhir Ahmed b. Amr b. Abdillah b. Amr b. Serh rivayet etti. (Dedi ki) : Bize I*:nü Vehb rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ebû Hâni' EI-Havlânî, Ebû Abdirrahman El-Hubulî'den, o da Abdullah b. Amr b. Âs'dan naklen haber verdi. (Söyle demi§) : Resûlüllah (Sallallahü
Aleyhi ve Sellem)i:
«Allah mahlûkatin miktarlarini göklerle yeri yaratmazdan elli bin sene önce yazdi. Arsi da su üzerinde Idi.» buyururken isittim.

(...) Bize Ibni Ebî Ömer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize El-Mukri' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hayve rivayet etti.

H.
Bana Muhammed b. Sehl Et-Temîmî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibnü Ebî Meryem rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Nâfi' (yâni Ibni Zeyd)
haber verdi.
Her iki râvi Ebû Hâni'den naklen bu isnadla bu hadîsin mislini haber vermislerdir. Yalniz onlar: «Arsi da su üzerindeydi...» cümlesini anmamislardir.
Ebû Hüreyre rivayetini Buhari «Kitâbu'I-Kader»'de;
Ebü Dâvudüe îbnü Mâce «KitâbuVSünne»'de; Nesaî «Kitâbu't-Tefsir»'de muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Ebû'l-Hasen El-Kâbisi: «Hz. Âdem'le Hz. Mûa 'nm ruhlari semâda karsilasmis ve aralarinda münakasa vuku bulmustur.» demis; Kaadî Iyâz ise hadîsin zahiri mânâsi kastedilerek her ikisinin sahsen bir yere gelmis olmalari ihtimâlinden bahsetmistir. [Filhakika Isrâ hadîsinde Peygamber (SaUaîlahü Aleyhi ve Sellem) Un Beyt-i Makdis'deve göklerde bütün Peygamberlerle bir araya gelerek onlara namaz kildirdigi sabit olmustur. Kaadi Iyâz: «Binâenaleyh sehidler hakkinda vârid oldugu gibi, Allah Teâlâ'nm Peygamberlerimde diriltmesi ihtimalden uzak degildir.
Bu hâdisenin Musa (Aleyhisselâm)'m hayatinda cereyan etmis ol-:masi da ihtimal dahilindedir. Allah'dan Âdem (Aleyhisselâm)'i kendisine göstermesini istemis ve onunla münakasa etmistir» diyor. Haybetin mânâsi mahrum etmek, hüsranda birakmaktir. Hz. Mûsa: «Bizi mahrumiyete düsürdün... ilah» sözüyle Hz. Âdem'in cennetteki memnu agaçtan yemesine isaret etmis, bu günâhin sebebiyle cennetten çikarildin, sonra biz de seytanlarin igvâsma ve kötülüge düsmeye maruz kaldik, demek istemistir.
Yed : El, demektir. Bütün sifat hadîslerinde oldugu gibi, burada da iki vecih vardir. Birinci veçhe göre bu kelime mütesâbihtir. Allah Teâlâ' bizim gibi eli yoktur. Yed'i vardir. Biz ancak bu kadarini iman eder, keyfiyetini Allah'a havale eyleriz. Ikinci veçhe göre buradaki yed kelimesi kudret diye te'vil olunur. Hadîsdeki takdirden murad da Levhi Mahfuz 'a ve Tevrat sahifelerine yazilmasidir. Hz. Âdem: Allah benim bu suçu isleyecegimi, beni yaratmazdan kirk yil önce yazmistir, demek istemistir. Nitekim rivayetlerin birinde bu cihet tasrih de^ edilmistir. Burada kaderin hakikatim murad caiz degildir. Çünkü Allah'in ilmi ve takdiri ezelîdir. Onun evveli yoktur. Binâenaleyh su kadar sene diye tahdidine imkân yoktur. Bu münâkasada davayi kazanan bütün râ-vilerin ittifakiyle Hz. Âdem olmustur. Yalniz bazi kimseler süzûz göstererek hadîsdeki Âdem kelimesini mansûb okumuslardir. Bu takdirde Hz. Musa, Âdem (Aleyhisselam)^ galebe çalmis olur. Bunu Hafiz Ebû Bekr îbni Hâssa, Mes'ud b. Nasir'-dan rivayet etmis ve bu Mes'ud'un kadere inanmayanlardan oldugunu söylemistir. Imam Ahmed'in Zührî 'den rivayet ettigi bir hadisde : «Âdem ona galebe çaldi.» denilmistir ki : Bu cümle hadîsde hiç bir isgal birakmaz. Hattâbî : «Hz. Âdem'in Mûsa'ya galebe çalmasi muahezeyi kaldirmasi hususundadir. Çünkü insanlardan hiç birinin bununla bir kimseyi muahezeye hakki yoktur.» diyor. Nevevî'ye göre Hz. Âdem sunu demek istemistir : «Yâ Musa! Sen bilirsin kI, benim bu suçu isleyecegim yaratilmamdan kirk sene önce ya-zilmis ve takdir edilmistir. Binâenaleyh mutlaka suç islenecektir. Ben ve bütün mahlûklar çaba göstererek bir zerresini reddetmeye kalkissak buna gücümüz yetmezdi. Su halde teni niçin muaheze ediyorsun.»
Bir de günahdan dolayi muaheze -aklî degil, ser'îdir. Âdem (Aleyhissetam) 'm günahini ise Allah affetmis, bu suretle ondan muaheze de kalkmistir. Binâenaleyh onu yine muahezeye kalkisan seriat karsisinda rnaglub olur.
Ulemanin beyânina göre Allah'in miktarlari yerle gökleri yaratmazdan elli bin sene önce yazmasindan murad; onlarin levh-i mahfuza yazilmasi zamanini bildirmesidir. Elli bin sene tabiriyle tahdit degil, çokluk kastedilmistir. Yoksa asil takdir degildir. Çünkü az yukarda beyan et-tgimiz gibi hakikî takdirin evveli yoktur. Hadîsin son cümlesinden anlasilan mânâ ars-i a'lânm yerle gökler yaratümazdan Önce su üstünde bulunmasidir. Allah her seye kadirdir.

3- Allah Teala'nin Kalbleri Nasil Dilerse O Sekle Çevirecegi Babi

17- (2654) Bana Züheyr h. Harb ile Ibnü Nümeyr ikisi birden El-Mukrî'den rivayet ettiler. Züheyr .dedi ki: Bize

Abdullah b. Yezîd El-Mukrî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hayve rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ebû Hâni' haber verdi. Kendisi Ebû Abdirrahman El-Hubulî'den, o da Abdullah h. Aitit b. Âs'dan dinlemis. O da Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)1 den söyle buyururken dinledigini söylemis:
«Süphesiz ki, bütün Âdemogullarmm kalpleri bîr kalp gibi Rahmanin parmaklarindan iki parmak arasindadir. Onu diledigi yere çevirir.»
Bundan sonra Resûlüllah (Satlallahü Aleyhi ve Sellem):
«Allahim! Ey kalbleri çeviren! Bizim kalblerimizi tciâtina çevir!» diye dua etmis.
Bu rivayet dahi sifat hadîslerindendir. Az yukarida beyân ettigimiz iki tevcih, bunda da carîdir. Yâni parmak el ayak gibi seyler mahlûkatin sânmdandir. Binâenaleyh Allah Teâlâ hakkinda zahiren bu gibi mânâlari ifade eden kelimeler ya hiç te'vil olunmazlar, zahirinin murad edilmedigi bilinerek bunlarin hak olduguna itikad edilir. Yahut makama münasib sekilde teVil olunurlar. Bu takdirde parmak kelimesi mecazdir.» «Filân avucumun içindedir» tâbirinden filân benim kudretim dahilindedir; ve keza : «Filân benim parmagimin ucundadir, onu istedigim gibi çeviririm.» cümlesinden nasil filâna gücüm yeter mânâlari kastediliyorsa, buradaki parmak da kudret mânâsina te'vil edilir. Su halde hadîsin mânâsi: Allah Teâlâ kullarinin kalblerinde mutasarrifdir. Onlari diledigi gibi idare eder. Ona hiç bir sey mâni olamaz» demek olur.
Arablarin mânâsini anlamadiklari seyleri iyice anlatmak için hissî seylerle temsil etmeleri âdetleridir. Burada söyle bir sual hatira gelebilir : Allah'in kudreti birdir. Hadisde ise iki parmak zikredilmistir.
Bu suâlin cevabi yukarda isaret ettigimiz gibi, sözün mecaz olmasidir. Bu sözden iki veya üç gibi sayilar kastedilmemis; Arablarin âdeti ve-cihle temsil yapilmistir.

4- «Her Sey Kaderledir» Hadisi Babi

18- (2655) Bana Abdü;l-A'lâ;b. Hammad rivayet etti. (Dedi ki) : Mâlik b. Enes'e okudum. H.
Bize Kuteybe b. Saîd dahi Mâlik'den — ona okunanlar meyanmda —, o da Ziyâd b. Sa'd'dan, o da Amr b. Müslim'den, o da Tâvus'dan naklen rivayet etti ki : (Söyle demis) : (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in ashabindan bir takim insanlara yetistim ki: Her sey kaderledir, diyorlar. Abdullah b. Ömer'i de sunu söylerken dinledim : Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Her sey kaderledir. Acz ve iktidar yahut iktidar ve acz bile!» buyurdular.
Kaadî Iyâz bu hadisdeki Acz ve Keys kelimelerinin ibaredeki «sey» üzerine atfedilerek mecrur dahi rivayet edildiklerini söylemis ve : «Ihtimal buradaki âcizden murad; zahirî mânâsidir. Ki : O da kudretsizliktir. Bazilari onun yapilmasi gereken seyi terketmek, sonraya birakmak \e vaktini geçirmek mânâsina geldigini söylemislerdir. Bu kelimenin tâat-lardan âciz kalmak mânâsina gelmesi dahi ihtimal dâhilinde oldugu gibi, dünya ve âhirete ait umumî islerde acz kastedilmis olmasi da muhtemeldir.-Keys, aczin ziddrolup, nesat ve iktidar mânâsina gelir. Hadîs-i serif âcizin aczi, muktedirin kudreti bile mukadderdir manasinadir.» diyor.

19- (2656) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seyhe ile Ebû Küreyb rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Veki' Süfyân'dan, o da Ziyâd b. Ismail'den, o da Muhammed b. Abbâd b. Ca'fer El-Mahzûmî'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. (Söyle demis) : Kureys müsrikleri Resûlüllah (Sallnltahü Aleyhi ve Sellem) ile kader hakkinda münakasaya geldiler. Bunun üzerine su âyet-i kerîme nazil oldu:
«O gün onlar yüzleri üstü cehenneme sürüklenecekler. (Kendilerine) Sekarin çarpmasini tadin! Biz her seyi kaderle halketmisizdir.» [4] (denilecek.)
Buradaki kaderden murâd malûm ve meshur olan kaza-kader meselesidir. Bâcî bu mânânin hilâfina isaret etmisse de Nevevî: «Mesele onun dedigi gibi degildir.* diyor.
Sekar : Cehennemin isimlerinden biridir.
Gerek hadîs-i serîf gerekse âyet-i kerîme kaderi isbât etmekte ve bunun her seye âm ve sâmil oldugunu

bildirmektedirler.

5- Âdemogluna Zina ve Baska Seylerden Nasibinin Takdir Olunmasi Babi

20- (2657) Bize Ishâk b. Ibrahim Ile Abd b. Humeyd rivayet ettiler. Lâfiz Ishâk'mdir. (Dediler ki) : Bize Abdiirrezzâk haber verdi. (Dedi ki) : Bize Ma'mer, Ibnü Tâvus'dan, o da babasindan, o da tbni Abbâs'-dan naklen rivayet etti. (Söyle demis) : Ebû Hüreyre'nin su sözü söylediginden daha ziyâdelememe benziyen bir sey görmedim. Peygamber (Sallattahü Aleyhi ve Selîem):
«Hiç süphe yok ki, Allah Âdemogluna zinadan nasibini yazmistir. Buna behemehal erisecektir. Imdi gözlerin zinasi bakmak, dilin zinasi da konusmaktir. NefIs temenni eder de sehvetlenir. Fere de buna ya tasdik eder ya tekzib!» buyurdular.
Abd kendi rivayetinde : «tbni Tâvus'dan, o da babasindan rivayet etti. (Demis ki) : Ben Ibni Abbas'dan dinledim.» demistir.

21- (...) BIze Ishâk b. Mansûr rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Ebû Hisâm El-Mahzûmî haber verdi. (Dedi ki) : Bize Vûheyb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süheyl b. EM Salih babasindan, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Saiiallahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen rivayet etti. (Söyle buyurmuslar) :
«Adomogluna zinadan nasibi yazilmistir. Buna bebemebal erisecektir. Gözlerin zinasi bakmak, kulaklarin zinasi dinlemek, dilin zinasi konusmak, elin zinûs: tutmak, ayagin zinasi da yürümektir. Kalb ise heves eder, diler. Fere bunu ya tasdik eder ya tekzib!»
Bu hadîsi Buhârî «Kitâbu'l-Istizan»'da tahric etmistir.
Ibni Abbâs Hazretleri : «Ebû Hüreyre 'nin sözünden daha ziyade lememe benzeyen bir sey görmedim...» sözüyle lemem âyetine isaret etmistir. Lemem, küçük günahlar demektir. Bu hususta Teâlâ Hazretleri :
«Küçük günahlardan degil de, büyüklerinden sakinanlari Allah affeder.»
buyurmustur. Ki, bundan murad (Allah-u a'lem) büyük günahlardan sakinmak küçükleri hükümden düsürür, demektir. Bu âyeti Ibni Abbâs Hazretleri babimizin hadîsindeki bakmak, dokunmak ve emsâliyle tefsir etmistir ki, Nevevî : «Mânâ onun dedigi gibidir. Lememin tefsirinde sahih olan söz budur.» diyor. Bâzilari: «Lemem bir kötülüge niyet edip de yapmamaktir.» demis. Bir takimlari günaha meyletmek, fakat üzerinde durmamak mânâsina geldigini söylemislerdir. Hadisin mânâsi sudur : Âdemogluna zinadan nasibi mukadderdir. Bazi kimsenin zinasi hakiki, bazisinin da mecazî olur. Mecazî zina; haram olan kadina bakmak, zinaya dâir konusulan sözleri dinlemek, ecnebi bir kadina elle dokunmak veya öpmek, zina etmeye gitmek gibi seylerdir. Mecazî zinanin nevileri dahi haramdir. Fercin bunu tasdik veya tekzibinden murad; zinanin ya hakikati hâsil olur, yahut olmaz. Tam zinaya yaklasmisken vazgeçer, demektir. Âyet-i kerîme hakikî zinadan kaçmildigi takdirde lûtf-u kereminden mecazi olanini affedecegini va'd buyurmustur.

6- «Her Dogan Fitrat Üzere Dogar» Hadisinin Manasi ve Ölen Küffar Çocuklariyle Müslüman Çoçuklarinin Hükmü Babi

22- (2658) Bize Hâcib b. Velid rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Mu-hammed b. Harb Zubeydî'den, o da Zührî'den naklen rivayet etti. (Demis ki) : Bana Saîd b. Müseyyeh, Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi ki, söyle diyormus; Kesûlüîlah (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem):
«Hiç bir dogan çocuk yoktur ki, fitrat üzere dogmus olmasin. Sonra onu annesi, babasi yahûdilestirir; hiristiyanlastinr ve mecûsîiestirirler. Tipki bir hayvanin dertop bir hayvan dogurdugu gibi. Bu hayvanda hiç bir kesik aza hissediyor musunuz?» buyurdular. Sonra Ebû ITüreyre : Isterseniz su âyeti okuyun! dedi. -

[5]

«O fitrata ki, Allah insanlari onun üzerine yaratmistir. Allah'in halket-tigini degistirmek yoktur.»

(...) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Abdü'l-A'Iâ rivayet etti. H.
Bize Abd b. Humeyd de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdürrezzâk haber verdi.
Her iki râvi Ma'mer'den, o da Zührî'den naklen bu isnadla rivayet etmislerdir. O: «Hayvan hayvan dogurdugu gibi...» demis; «Der top» kelimesini anmamistir.

(...) Bana Ebû't-Tâhir ile Ahmed h. îsa rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize IbnÜ Vehb rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Yûnus b. Yezîd, Ibni Si-hab'dan naklen haber verdi. Ona da Ebû Seleme b. Abdirrahman haber vermis ki, Ebû Hüreyre (söyle demis) : Resûiüllah (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem):
«Hiç bir dogan çocuk yoktur ki; fitrat üzere dogmus olmasin.»buyurdular. Sonra Ebû Hüreyre (Söyle demis) : Isterseniz :
«O fitrattaki : "Allah insanlari onun üzerine yaratmistir. Allah'in halk-ertigIni degistirmek yoktur.' Iste dosdogru din budur." âyetini okuyun!» demis.

23- (...) Bize Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Cerîr A'mes'den, o da Ebû Sâlih'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. (Söyle demis) : Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) :
«HIç bir dogan çocuk yoktur ki; fitrat üzere dogmus olmasin! Sonra annesi; babasi onu yahûdilestirir, ruristiyanlastinr ve müsriklestirirler.» buyurdular. Bunun üzerine bir adam :
— Yâ Iiesûlallah! Bundan evvel ölürse ne buyurursun? dedi.
«Allah onlarin ne yapacak olduklarini bilir.» buyurdular.

(...) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe ile Ebû Küreyb rivayet ettiler. {Dediler ki) : Bize Ebû Muâviye rivayet etti. H.
Bize Ibnü Nümeyr de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti.
Her iki râvi A'mes'den bu isnadla rivayet etmislerdir. Ibnü Nümeyr'in hadîsinde :
«Hiç bir dogan çocuk yoktur kI, miüeî üzere dogmus olmasin.» Ebû Bekr'in, Ebû Muâviye'den rivayetinde : «Bu millet üzere dogmus olmasin. Tâ dili sÖyleyinceye kadar.» Ebû Küreyb'in Ebû Muâviye'den rivayetinde ise : «Dogan hiç bir çocuk yoktur ki, su fitrat üzere olmasin. 'Tâ dili söy-leyinceye kadar.» cümleleri vardir.

24- (...) Bize Muhammed b. Kâfi' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ab-dürrezzâk rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'mer, Hemmâm b. Münebbili'-den rivayet etti. Hemmâm: Ebû Hüreyre'nin, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den bize rivayet ettikIeri sunlardir, diyerek bir takim hadîsler zikretmislerdir. Onlardan biri de sudur: Resûlüüah (Sallallahü Aleyhi ve SelUm):
«Dogan bir kimse bu fitrat üzere dogar. Sonra annosi, babasi onu yahûdilestirir ve hiristiyaniastirirlar. Sizin develeri ürettiginiz gibi. Onlarda hiç azasi kesik buluyor musunuz? Sonra onlarin azasini siz kesiyorsunuz.» buyurdular. Ashâb :
— Yâ Resûlallah! Küçükken ölene ne buyurursun? dediler.
«Allah onlarin ne yapacak olduklarini bilir.» buyurdular.

25- (...) Bize Kuteybe h. Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdü'l-Aziz (yâni Ed-Derâverdî), Alâ'dan, o da babasindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti ki: Resûlüilah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Her insani annesi fitrat üzere dogurur. Sonra annesi, babasi onu ya-liudilesîirir, hmstiyanlaslmr ve mecûsîlesîIrir. Eger annesi, babasi müslü-man Iseler çocuk da müslüman olur. Annesinin dogurdugu her insani seytan iki yanindan çarpar. Yalniz Meryem'le oglu müstesna!» buyurmuslar.

26- (2659) Bize Elût'-Tâhir rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibnü Veh haber verdi. (Dedi ki) ; Bana Itnü EM Zi'b ile

Yûnus, Ibnü Sîhab'dan, o da Atâ' b. Yezîd'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen hafeer verdi ki, Resûîüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e müsriklerin çocuklari sorulmus da:
«Onlarin ne yapacak olduklarini Allah bilir.» I uyur muslar.

(...) Bize Abd b. Humeyd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Atdürrezsâk haber verdi. (Dedi ki) : Bize Ma'mer haber verdi. H.
Bize Abdullah b. Ahdirrahman Ibnü Behram da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû'l-Yeman haber verdi. (Dedi ki) Bize Suayb haber verdi. H.
Bize Seleme b. Sebib de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hasen b. A'yen rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'kil (bu zât Ibni Ubeydillah'dir) rivayet etti.
Bu râvüerin hepsi Zührî'den Yûnus ve Ibnü Ebî Zi'b'in isnadiyla onlarin hadîsleri gibi rivayet etmislerdir. Yalniz Suayb ile Ma'kiVin hadîslerinde :
«Müsriklerin zürriyetleri soruldu...» cümlesi vardir.

27- (...) Bize Ibnü EM Ömer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân Ebû'z-Zinad'dan, o da A'rac'dan, o da Efcû Hüreyre'den naklen rivayet etti. (Söyle demis): Uesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel1em)'e müsriklerin çocuklarindan küçükken ölenler soruldu da :
«Allah onlarin ne yapacak olduklarini bilir.» buyurdular.

28- (2660) Bize Yahya b. Yahya da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Avâne, Ebû Bisr'den, o da Said b. Cübeyr'den, o da Ibni Abbas'dan. naklen haber verdi. (Söyle demis): Resûlüllah (Sallallohü Aleyhi ve müsriklerin çocuklari soruldu.
«Allah onlari yarattigi vakit ne yapacak olduklarin! bilir.» buyurdular.

29- (2661) Bize Abdullah b- Meslcme b. Ka'neb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Mu'temir b. Süleyman babasindan, o da Rakabe b. Meskale'den, o da Ebû Ishâk'dan, o da Saîd b. Cübeyr'den, o da Ibnü Abbâs'dan, o da Übey b. Ka'b'dan naklen rivayet etti. Ühey söyle demis: ttesûlüllah (SülSüllahü Aleyhi ve Sellem):
«Hizir'in öldürdügü çocuk kâfir olarak mühürlenmisti. Yasasaydi annesine, babasina azginlik ve küfürle zulmederdI.» buyurdular.

30- (2662) Bana Zübeyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) :,Bize Ce-rîr, Alâ' b. Müscyych'den, o da Fudayl b, Amr'dan, o da ÂLse tinti Tal-ha'dan, o da Ümmü'l-Mü'miniii Âîse'den naklen rivayet etti. (Söyle demis) : Bir çocuk öldü de ben : Ne mutlu ona, cennet serçelerinden tir serçe! dedim. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem};
«Bilmez misin ki, Allah cennetle cehennemi yaratmis ve ona da, buna da ehil yaratmistir.» buyurdular.

31- (...) Bize Ebû Bckr b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Veki', Talha b. Yahya'dan, o da halasi Âise binti Talha'dan, o da Ümmül-Mü'minin Aise'den naklen rivayet etti. (Söyle demis) : Resûlüllah (Sallaltahü Aleyhi ve Seltem) eiisardaii bir sabinin cenazesine çagrildi da, ben:
— Yâ Resûlallahî Buna ne mutlu, cennet serçelerinden bîr serçe! Kötülük islemedi. Ona erismedi, dedim.
«Bundan baska bir sözün yok mu yâ Âise! Çünkü Allah, cennet için ehil yaratmis; onlar, daha babalarinin sulblerinde iken cennet için yaratmistir. Cehennem için de ehil yaratmis; onlari daha babalarinin sulblerinde iken cehennem IçIn yaratmistir.» buyurdular.

(...) Bize Mubammed b. Sabbah rivayet etti. (Dedi ki) : Bize IsmaU b. Zekeriyya, Talha b. Yahya'dan rivayet etti. H.

Bana Süleyman b. Ma'bed de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hüseyn b. Hafs rivayet etti. H.
Bana tshâk b. Mansûr dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhanimed b. Yûsuf haber verdi.
Her iki râvi Süfyân'i Sevrî'den, o da Talha b. Yahya'dan naklen Ve-kî'in isnâdiyle onun hadîsi gibi rivayette bulunmuslardir.
Bu hadîslerin Ebû Hüreyre ve Ibni Abbas rivayetlerini Buhari «Cenaze» bahsinde; Ebû Dâvud, Ibnü Abbâs rivayetini «Kitâbu's-Sünne»'de; Nesâî «Cenaze» bahsinde muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Ulemâ ölen. müslûman çocuklarinin cennetlik olduklarina ittifak et-nislerdir. Bazilari Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in Hz. Âise'ye : «Bundan baska bir sözün yok mu?» demesine bakarak bu hususta tevakkuf e imis. Onlarin cennetlik veya cehennemlik olduguna hüküm verememislerde de, bu söze itibar yoktur. Çünkü ulema Resûlüllah (Saüaüahü Aleyh: ve Se!lem)'m. Hz. Ai^e 'ye ihtimal kafi bir delil bulunmadikça kesin söz söylememesini tembih etmek istemistir, demislerdir. Nitekim Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas: «Ona ver yâ Resûlallah! Çünkü ben onu mü'min görüyorum.» dedigi vakit; kestirip atmamasi lâzim geldigini tenbih için «Müslim» buyurmuslardir. Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) m bu sözü müslûman çocuklarinin cennetlik oldugunu bilmezden önce söylemis olmasi da ihtimaldir. Onlarin cennetlik oldugu kendisine bildirildikten sonra :
«Müslümanlar.n ölen küçükleri cenneîin kurtlardir.., ilah.» buyurarak cennetlik oldugunu tasrih etmistir.
Müsriklerin çocuklarina gelince : Bu hususta üç kavil vardir. Birinci kavle göre babalarina tâbi olarak onlar da cehenneme gireceklerdir. Ikinci kavi tevakkuftur. Yâni ulemadan bir taife bunlarin cennetlik mi, cehennemlik mi olduklarim kestirnmemis, bu hususta bir sey söylememeyi tercih etmislerdir. Üçüncü kavle göre müsriklerin küçükken ölen çocuklari cennetliktir. Muhakkik'in ulemânin kavilleri budur. Nevevî : «Sahih olan da budur.» diyor. Buna delil Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in cennette Ibrani m (Aleyhisselâm) 'i ve etrafinda Insanlarin çocuklarini gördügünden bahseden hadîsidir. Mezkûr hadiste ashâhm : «Yâ Iie-sûlaîlali! Müsriklerin çocuklari da orada miydi?» diye sorduklari:
«Evet! Müsriklerin çocuklari da oradaydi.» diye cevab verdigi bildirilmektedir. Hadîsi, Buhari rivayet etmistir. Teâlâ Hazretleri de :
«Biz Resul göndermedikçe kimseyi ûzqb edecek degiliz.» buyurmustur. Bir çocuk bulûga ermedikçe mükellef degildir. Bu cihet ittifâkîdir,.
Fitrat: Her çocugun dogdugu zaman aldigi sifattir. Bu hadîslerde murad ne oldugu ihtilaflidir. Hafiz Ibnü Hacer: En meshur kavle göre fitrattan murad Islâm'dir diyor. Ma'zirî 'nin beyânina .göre bazilari : «Fitrat: Çocuklar babalarinin sulblerinde iken kendilerinden alinan sözdür. Onlar bu hal üzere dogarlar ve anneleri, babalari degistiriii-ceye kadar bu hâl üzere devam ederler.» demis; bir takimlari: «Fitrat: Dogacak çocuk, hakkinüa Allah tarafindan verilen saadet veya sekavet hükmüdür.» mütalâasinda bulunmuslardir.
Ebû Ubeyd diyor ki: «Ben Muhammed b. Hasen'e bu hadîsi sordum da : Bu mesele Islâm'in ilk zamanlarinda farâiz hükmü inmezden ve cihad emroîunmazdan Önce idi, cevâbini verdi. Ve galiba sunu demek istedi : Çocuk fitrat üzere dogar da annesi, babasi kendisini yahudilestirrneden yahut hiristiyanlastirmadan ölürse, anne ve babasindan mirasçi olmaz. Onlar da çocuga mirasçi olmazdi. Çünkü çocuk müslûman; annesi, babasi kâfir sayilir. Çocugun esir alinmasi da caiz olmazdi. Farâiz meseleleri inip seriatin kavâidi bunun hilâfina tekârrur edince, anlasildi ki, çocuk annesinin, babasinin dini üzere dogar.»
Abdullah b. Mübarek: «Çocuk ilerde kazanacagi saadet veya sekavet hâli üzere dogar. Allah'in, müslûman olacagini bildigi çocuk îslâm .fitrati üzere, kâfir olacagini bildigi çocuk ise küfür üzere dünyaya gelir.» demistir.
Nevevî'ye göre ise. bu hususta esah olan mânâ sudur : Her çocuk müslümanligi kabule müheyya olarak dünyaya gelir. Hangi çocugun annesi, babasi müslümansa, o dünya ve âhiret ahkâmi hakkinda müslûman sayilir ve müslûman olarak devam eder. Annesi, babasi kâfir olan çocuk, dünya hükümleri hakkinda kâfir sayilir. îste annesinin, babasinin onu yahudüestirmesinden, hiristiyanlastirmasmdan, mecûsîlestirmesinden murad budur. Yâni çocuga annesinin, babasinin hükmü verilir. Çocuk bu hâl üzere bulûga ererse, küfrü de devam etmis sayilir. Ezelde saadeti mu-kadderse müslûman olur. Degilse küfrü üzere ölür.
Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)in :

«Allah onlarin ne yapacak olduklarin' bilir, .»sözünde küçükken ölen müsrik çocuklarinin cehennemlik olacaklarina dâir bir sarahat yoktur. Bundan murad : «Bulûga ermis olsalar, ne amelde bulunacaklarini Allah bilir.» demektir. Halbuki bulûga ermemislerdir. .Onlara Ilâhî teklif de yoktur. Çünkü teklif bulûg ile baslar.
Hizir (Aleyhisselâm\'in öldürdügü çocuga gelince : Nevevî: -Buna kat'î surette te'vil vâcibdir. Çünkü annesi, babasi mü'mindjler. Binâenaleyh çocuk da müslümandir. Bu hadîs çocuk bulûga erse kâfir olurdu, diye te'vil edilir. O anda kâfirdi denilemez ve o anda .küffarin ahkâmi ona tatbik edilemez.» diyor.
Hz. Meryem'le ogluna ait rivayet ve keza Hizir hadîsi «Kitâbu'l-Fedâil»'de geçmisti.
Babimiz rivayetleri «Allah Teâlâ olmus, olacak ve olmayacak her sezi bilir.» diyen ehl-i hakkin mezhebine delildirler

7- Ecel, Rizik ve Baska Seylerin Haklarinda Geçen Kaderden Ziyade ve Eksik Olamayacaklarini Beyan Babi

32- (2663) Bize Ehû Iiekr b. Ebî Seyhe ile Ebû Küreyb rivayet ettiler. Lâfiz Ebû Bekr'indir. (Dediler ki) : Bize Veki, Mis'ar'dan, o da AI-kame b. Mersed'den, o da Mugîra b. Abdillah EI~Yeskürî'den, o da Ma'rur b. Süveyd'den, o da Abdullah'dan [6] naklen rivayet etti. Söyle demis : Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Scllem) 'in zevcesi Ümmü Habîbe:
— AHahim! Bana zevcim Itesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), babam Ebû Süfyân ve kardesim Muâviye ile fayda ver! dedi. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem}:
«Sen Allah'dcm muayyen ecellere, ma'dud günlere ve taksim edilmis riziklara ait bir sey istedin. O hiç bîr seyi vakti gelmeden yaratacak, yahuf bir seyi vaktinden sonraya birakacak degildir. Sayet Allah'tan seni cehennemdeki bir azabdan veya kabirdeki azabdan korumasini Isteseydin daha hayirli ve daha faziletli olurdu.» buyurdular.
Abdullah demis ki: Kesûîüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel!em)'in yaninda maymunlarin da zikri geçti. — Mis'ar söyle demis : Zannederim domuzlar da suret degistirmekten meydana gelmislerdir, dedi. — Bunun üzerine:
«Süphesiz ki Allah, suret degistirenler için nesil ve çoluk çocuk halket-memistir. Maymunlarla domuzlar bundan önce de vardi.» buyurdular.

(...) Bize bu hadîsi Ebû Küreyb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îbnül BIsr, Mis'ar'dan bu isnadla rivayet etti, Su kadar var ki, onun Ibni Bisr ile Veki'deii beraberce rivayet ettigi hadîsinde :
«Cehennemdeki bir azabdan ve kabirdeki azabdan...» cümlesi vardir.

33- (...) Bize Ishâk b. Ibrahim Eî-Hanzalî ile Haccac b. Sâir rivayet ettiler. Lâfiz Haccac'mdir. Ishâk : Ahberanâ; Haccac ise : Haddesenâ tâbirlerini kullandilar. (Dediler ki) : Bize Abdürrezzâk rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Sevrî Alkame b. Mersed'den, o da Mugîra b. Abdillah El-Yes-. kürî'den, o da Ma'rur b. Süveyd'den, o da Abdullah b. Mes'ud'dan naklen haber verdi. Söyle demis : Ümmü Habîbe :
— Allahim!' Bana zevcim Resûlüllah' (Safîallahü Aleyhi ve Selîemi'haham Ebû Süfyân ve kardesim Muâviye île fayda ver, dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona :
«Sen Allah'dan muayyen ecellere, basilmis izlere ve taksim edilmis riziklara dâir bir sey istedin. O, zamani gelmeden ne bunlardan birini halke-der, ne de bîrini zamani geldikten sonra geriye birakir. Allah'dan kendini cehennemdeki bir azabdan ve kabirdeki azabdan kurtarmasini isteseydin senin için daha hayirli olurdu.» buyurdular. Derken bir adam:
__ Yâ Resûlallah! Maymunlarla domuzlar sureti degistirilen insanlardan midir? diye sordu. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Süphesiz Allah (Azzeve Cetle) bîr kavmi helak etti, yahut bir kavmi azab ettiyse, onlar için nesil yaratmamistir.

Maymunlar ve domuzlar bundan Önce de vardi.» buyurdu.

(...) Bana bu hadîsi Ebû Dâvud Süleyman b. Ma'bed rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hüseyin b. Hafs rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân bu isnadla rivayette bulundu. Yalniz o: «Ve varilmis eserler...» demistir.
Ibnü Ma'bed : «Bâzilari (bu hadîsi) hillinden yâni vukuundan önce dîye rivayet etti.» dedi.
Bu hadîs ecellerle riziklann mukadder olduguna, binâenaleyh ziyâde veya eksik kabul etmedigine açik delildir. Gerçi bir hadîsde : «Sile-i Rahm Ömrü artirir...» buyurulmustur. Fakat bu ve emsali hadîslerin te'vil olundugunu Sile-i Rahm bahsinde görmüstük.
Mâzirî söyle diyor : «Kafi delillerle tekarrur etmistir ki, ecelleri, rizikîari vesâireyi Allah bilir. Bilmenin hakikati, bilinen seyi bulundugu hâl üzere anlamaktir. Allah Teâlâ Zeyd'in besyüz tarihinde ölecegini bildi mi, artik onun bu tarihten önce veya sonra ölmesi imkânsizdir. Çünkü ilim cehle münkalib olur. Binâenaleyh Allah'in bildigi ecellerin artip eksilmesi imkânsizdir. Su halde artma meselesini Ölüm melâi-kesine yahut ruhlari kabz için vekil kildigi baska bir melege nisbetledir, diye tevil etmek gerekir. Melege uzun eceller yazmasini emir buyurduktan veya bunu Levh-i Mahfuz'a yazdirdiktan sonra, ezelî ilmi iktizasi bu yazilana ziyâde ve noksan yapabilir. îste :
«Allah diledigini mahveder, diledigini sabit bsrakrr.» 'âyet-i kerîmesinin mânâsi budur.»
Ehl-i Hakkin mezhebine göre öldürülen kimse eceliyle ölmüstür. Dalâlet firkalarindan Mu'tezIle onun eceliyle Ölmedigini, ömrünün kesildigini söylemislerdir.
Görülüyor ki: Hz. Ümmü Habîbe , ResûlüUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile babasinin ve kardesinin çok yasamalarina ve kendisine faydalari dokunmalarina dua etmis, fakat Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu bu duadan men etmistir. Burada söyle bir sual hatira gelebilir : Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ecel mukadderden fazla ve eksik olamiyacagi için men ettiyse, azab meselesi de mukadderdir. Hz. Ümmü Habibe'ye niçin azabdan kurtulmak istemesini tavsiye buyurmustur?
Cevab : Evet, azab meselesi de mukadderdir. Lâkin cehennem azabindan, kabir azabindan ve emsali seylerden kurtulmak istemek bir ibâdettir, îbâdetlerse seriatin emridirler.
Kader ne ise o olur deyip namaz ve oruç gibi ibâdetleri terketmek nasil caiz degilse, afiyet duasinda bulunmak da öyledir.
Mesh : Suretini degistirmek, insani maymun ve domuz gibi çirkin hayvanlar kiligina tebdil etmektir.
Bu hâdise Benî Isrâi zamaninda vuku bulmustur. Fakat baska hayvanlar suretine tebd.il edilen insanlarin nesli olmadigi, maymunlarla domuzlarinsa meshdcn Önce de mevcut olduklari bu hadîsde sarahaten bildirilmistir. Binâenaleyh bugün yasayan maymunlarla domuzlar insandan dönme degillerdir.

8- Kuvveti Emir Aczi Terk, Allah'dan Istiane ve Mikdarlari Allah'a Tefviz Babi

34- (2664) Bize Ebû Bekr b. EM Seyhe ile Ibnü Nürneyr rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Abdullah b. Idris RaMa b. Osman'dan, o da Muhammed b. Yahya b. Habfaan'dan, o da A'rac'dan, o da Ebû Hüreyre'-den naklen rivayet etti. Söyle demis : ResûIüllab(Aleyhi ve Sellem):
«Kuvvetli mü'min- Allah'a zayif mü'minden daha hayirli ve daha makbuldür. Ama her birinde hayr vardir. Sana fayda veren seye çaba göster;
Allah'dan yardim dile ve âciz olma! Basina bir say gelirse söyle yapsam söyle olurdu deme! VelâkIn (bu) Allah'in kaderi, O ne dilerse yapar, de! Çünkü egef (kelimesi) seytanin amelini açar.» huyurdular.
Buradaki kuvvetten murâd nefsin azimet ve niyeti ve âhiret hususundaki düsüncedir. Bu sifati hâiz olan bir kimse cihadda düsmana karsji daha atilgan, ona hücumda dnha sür'atli, emr-i bilma'ruf hususunda daha azimkar, eziyetlere sabir hakkinda daha metanetli olur. Namaz, oruç gibi ibâdetler hususunda da nesâti çok olur.
«Her birinde hayir vardir...» cümlesinden miirad; kuvvetli mü'minde de, zayif olanda da hayir vardir, demektir. Çünkü iman ve ibâdet hususunda müsterektirler. Fayda verecek seye çaba göstermekten maksat Allah'a taâttir. Âciz olmanin mânâsi Allah'a taât ve ondan yardim dileme hususunda tenbellik etme, demektir. Ulemâdan

bâzilarina göre söyle yapsam söyle olurdu... demenin yasak edilmesi, o isin olacagina itikat edenler hakkindadir. Fakat bununla o isi Allah'a havale etmeyi isteyen bu hükümde dâhil degildir. Delili Hz. Ebû Bekr'in magarada iken ; «Eger müsriklerden biri basini kaldirmis olsa, mutlaka bizi görürdü... sözüdür. Ancak Kaadî îyâz bu sözün bir hüccet oîamiyacagrm; çünkü Hz. Ebû Bekr'in istikbâle ait bir sey haber verdigini, bunda kaderi red dâvasi olmadigini söylemistir. Kaadî lyâz diyor ki : Bence hadisin mânâsi umumi bir nehydir. Lâkin bu nehiy tenzih içindir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in zira lev kelimesi seytanin ameline yol açar. Yâni seytan kadere çatmayi kalbe telkin eder. Bu hususta vesvese verir sözü de bunu gösterir.» Nevevî'ye göre ise hadîsten anlasilan zahirî mânâ eger kelimesinin faydasiz yerlerde kullanilmamasidir. Ve nehy tenzih içindir. Ama bir kimse bunu Allah'a yapilacak bir taât firsatini kaçirdigi için söylerse zarari yoktur. Kelimenin hadîslerde ekseriyetle mânâsi buna hami olunur.

---

[1] Leyi Sûresi, Ayet; 5-10.

[2] Sems Sûresi, Ayet: 7-8

[3] Tana Sûresi, Âyet: 121.

[4] Sûre-i Kamer, Ayet : 48-49.

[5] Sûre-i Rum. Âyet : 30.

[6] Ibnü Mes'ûd.